

La metodo Cseh: mitoj, fortoj kaj malfortoj

Esperantistoj estas tre fieraj pri la metodo instrui Esperanton konata per la familia nomo de la inventinto: Cseh.

Mi vidu, nur ekzemple, kion diras Vikipedio, kies artikolo pri la metodo Cseh baziĝas sur la Enciklopedio de Esperanto.

“La metodo komencis [en la 20-aj jaroj] sian triumfan vojon tra Eŭropo.

Pro kio la granda sukceso?

Ĉar la metodo estas adaptita al la psiĥo de la moderna homo. La principoj de la metodo estas la jenaj:

- a) neuzado de lernolibroj
- b) neuzado de nacia lingvo, sed klarigo de la novaj vortoj per la jam instruitaj
- c) komuna ĥora respondado de la kursanoj
- d) aplikado de konversacio pri aktualaĵoj anstataŭ uzado de lernejecaj ekzemploj.
- e) riĉa aplikado de humuro kaj ŝerco
- f) instigo al tio, ke la lernantoj mem eltrovu la regulojn de la lingvo kaj ke ili mem konstruu la gramatikan sistemon.

...

Komence oni timis, ke la sukceso dependas nur de la personeco de Cseh, sed baldaŭ evidentiĝis, ke liaj disĉiploj de diversaj nacioj akiris similajn sukcesojn. Andreo Cseh ne deziras doni la tutan gramatikon en la komenca kurso, sed li volas formi grandan aron da entuziasmaj adeptoj, kiuj fervore daŭrigas la studadon kaj la propagandon. Estas interesa fakto, ke bonaj Cseh-kursoj finiĝas ĉie kun pli multe da lernantoj, ol kun kiom ili komenciĝis. La "Konversacioj" de Cseh estas amuzaj vesperoj kaj oni ne rimarkas, ke samtempe oni akiras la plej potencajn rimedojn malfermi novan mondon.”¹

Estas malfacile akcepti (kaj konvinki fakulojn pri instruado de fremdaj lingvoj) troigitajn esprimojn kiel “triumfo”, “la metodo estas adaptita al la psiĥo de la moderna homo”, ktp.

Fakte se oni trarigardas la enorman literaturon pri la temo “instruado de fremdaj lingvoj” oni trovas mencion pri Cseh kaj lia metodo nur en nacilingvaj verkoj de konataj esperantistoj. Provu mem serĉi en la reto per “Cseh” kaj “Foreign Language Teaching”.

Por bone situigi la metodon Cseh en la vastan panoramon de la instrumetodoj, bonvolu permesi malgrandan prezenton de la instrumetodoj pri fremdaj lingvoj.

1. Instru-modeloj pri fremdaj lingvoj, kiuj sekvis unu la alian dum la lastaj

---

¹ <http://eo.wikipedia.org/wiki/Cseh-metodo>

90 jaroj.

Se ni parolas pri lernado de fremdaj lingvoj, restas hodiaŭ la sama malfacileco konata en la tempoj de la egiptaj faraonoj. Ne estas solvoj: lerni fremdan lingvon estas malfacile. Temas pri io, kio postulas tempon kaj laboron.

Neniu estu trompita pro la “facilo”, laŭ kiu malgrandaj infanoj lernas sian propran gepatran lingvon aŭ, se elmetataj al fremda lingvo, lernas ĝin. Malgrandaj infanoj havas multenombrajn avantaĝojn rilate al plenkreskuloj, sed la ĉefa avantaĝo estas la tempo. Ili disponas pri multega tempo. Temas pri tempo, pri kiu neniu plenkreskulo disponas.

Neniu sentu sin deprimita aŭ fiaskinta, se li ne sukcesas lerni fremdan lingvon. Oni devas vere dediĉi sin intensege, kaj la plejmulto el la plenkreskuloj ne povas fari tion.

Neniu fidu je la mirakloj promesitaj de la vendantoj de metodoj por lerni fremdajn lingvojn. Ne ekzistas mirakloj de la speco “lernu sen peno fremdan lingvon, per metado de la bendo-parolilo sub vian kusenon, kaj per posta dormado sur ĝi.” Ju pli grandaj estas la promesoj des pli grandaj estas la riskoj pri trompado. Ĉi tio iugrade veras ankaŭ pri Esperanto, kiu prezentas nepridubeblan facilecon rilate al aliaj fremdaj lingvoj, sed postulas ĉiukaze ekzerciĝadon por atingi la aŭtomatan kapablon, kiu estas necesa por paroli flue. Eĉ se la fenomeno de “eternaj komencantoj”² eble estas troigita en kelkaj priskriboj, tamen ni ĉiuj scias, ke unu horo semajne dum unu tuta lerneja jaro ne sufiĉas por multaj lernantoj por atingi nivelon ĉirkaŭ la nivelo B2 de la Referenc-kadro de la Eŭropa Konsilantaro³, sendepende de la fakto, ke por aliaj lingvoj la tempo, laŭ la komuna sperto, estas multe pli granda. Kompreneble taŭga instru-metodo, kiel ni vidos, povas faciligi la taskon, sed ne ekzistas miraklaj metodoj, kaj ankaŭ la metodo Cseh ne estas tia.

La tradicia divido de la metodoj uzataj por instrui fremdajn lingvojn prezentas ĉefan dividon je du inter:

- Metodoj bazitaj je la klarigo de la strukturo de la lernenda lingvo kaj postaj ekzerciĝado;
- Metodoj bazitaj je la prezentado de materialo (pli aŭ mapli faciligita) de la cel-lingvo (la lernenda lingvo) kaj je la akirado de la reguloj de la lingvo fare de la lernanto laŭ indukta maniero.

La unuaj metodoj estas konataj per la nomo “gramatikaj-tradukaj metodoj” aŭ “klasikaj metodoj”. Temas pri tiuj ankoraŭ nun uzataj en lernejoj por la instruado de klasikaj lingvoj kaj parte ankaŭ por la instruado de modernaj fremdaj lingvoj.

La duaj metodoj estas konataj per pluraj nomoj: “rektaj metodoj”, “situaciaj metodoj”, ktp. Ili baziĝas sur prezentado de materialo de la cel-lingvo. Ĉi tiu materialo estas laŭ kelkaj aŭtoroj simpliginda por faciligi la komprenon fare de la lernanto. Sed aliaj aŭtoroj insistas pri la uzado de “aŭtenta materialo”. La pluraj

² “Eternaj komencantoj” estas la konvencia nomo por tiuj homoj, kiuj ne lernas Esperanton preter minimuma sojlo, verŝajne, laŭ mia opinio, pro manko de motivoj pli ol pro aliaj faktoroj.

³ La nivelo B2 de la Common European Framework of Reference: Learning, Teaching, Assessment (Referenc-kadro en Esperanto) antaŭvidas en la versio en Esperanto en www.edukado.net: Li kapablas kompreni la ĉefajn ideojn de kompleksaj aŭ abstraktaj tekstoj, inklude konversaciojn rilate sian fakterenon. Li kapablas flue kaj nature interagi kun denaska parolanto sen kaŭzi al la parolpartneroj fortostreĉon. Li kapablas verki klaran kaj detalan tekston pri larĝa gamo da temoj, kaj esprimi sian opinion pri aktuala temo, listigante la avantaĝojn kaj malavantaĝojn de diversaj ebloj.

metodoj estas distingindaj krome pro la maniero, laŭ kiu la materialo estas prezentata (pere de libroj, aŭd-bendoj, vid-bendoj, ktp.). Ili malsamas ankaŭ laŭ tio, kion oni petas al la lernanto fari, ekzemple kelkaj metodoj postulas ke la lernanto faru tion, kion oni diras al li (li malfermu la pordon de la klas-ĉambro, se tion oni diris al li), aliaj metodoj postulas, ke la studento ripetu kiom ajn plej fidele, tion, kion li aŭdas en la kap-aŭskultilo (ekzemple la “klasika” metodo Shenker uzata en Italujo por lerni la anglan), ktp.

Necesas, tamen, konsideri la fakton, ke dum dumil jaroj da lingvo-instruado, pri kiuj ni havas bonajn pruv-dokumentojn, la pluraj instru-metodoj alterniĝis, sed ili neniam solvis la problemon lerni fremdajn lingvojn en maniero rapida kaj sendolora.

Ne estas vero, interalie, ke la gramatika-traduka metodo estis la klasika prametodo, uzita en la antikva tempo. Temas pri tre “moderna” metodo de la komenco de la dek-naŭa jarcento. Ĝi estis inventita de lingvistoj de tiu periodo. Ili estis tre fieraj, ke ili malkovris manieron komplete priskribi lingvon inkluzive de esceptoj kaj de esceptoj de la esceptoj. La lerneja praktiko poste igis ĝin tio, kion ni ĉiuj konas.

Je la komenco de la pasinta jarcento ankoraŭ ĉefe rolis en lernejoj la metodo **gramatika-traduka**. Kiel ni jam diris, temas pri metodo bazita sur preciza klarigo pri gramatikaj fenomenoj, laŭ la normoj de la klasika latina gramatiko. Post la gramatika klarigo sekvas traduk-ekzercoj de la fremda lingvo al la nacia lingvo kaj de la nacia lingvo al la fremda lingvo. La vort-provizo, kiun oni utiligas, ofte estas liverita al la lernanto surbaze de la gramatikaj reguloj ekzercendaj. Tamen, ĝi estas la sola metodo utiligebla, kiam oni ne havas instruistojn fakajn kaj trejnitaĵajn pri la fremda lingvo instruenda. Ĉi tio estis aparte vera pri la latina, kiu tiam havis ankoraŭ vastan spacon en lernejoj, sed ankaŭ pri la franca, pri kiu oni ne disponis pri trejnitaĵaj instruistoj kompareblaj kun gepatralingvaj parolantoj.

La **natura metodo**, kiu estis ekevoluigita dum la Renesanco de kleruloj kiel Komenio reage al la mezepokaj ripetaj metodoj, evoluis dum la postaj jarcentoj, kaj atingis sian plenan maturecon fine de la 19-a jarcento. Ĝi provas reiri al la natura manieron, laŭ kiu infano lernas la lingvon. Ĝi baziĝas je la prezento fare de la instruisto de dialogoj en fremda lingvo pri temoj, kiuj gravas por la lernanto. Ĝi postulas instruistojn tre fluajn en la fremda lingvo kaj tre kapablajn krei situaciojn interesajn kaj, nature, tre malgrandajn klasojn. Ĉiuj ĉi tiuj kondiĉoj estis ĝenerale tre malĉeestaj en lernejoj ĝis la komenco de la pasinta jarcento.

Cetere la tre konata anglalingva komedio “Pygmalion” de George Bernard Shaw estas parte bazita sur la evoluoj de fonetiko en la komenco de la pasinta jarcento, kiam oni pensis, ke ĝi estas tre bona ilo interalie por instrui al la instruistoj de la franca paroli bonan francan.

La evoluigita natura metodo, en la fino estis nomata **rekta metodo**. La malsameco kuŝas en la laŭgradeco de la prezentita materialo. Ĝi povas esti uzata ankaŭ en pli grandaj klasoj. Laŭ ĉi tiu nomo ĝi jam ekzistis, ĉefe en privataj lernejoj institutoj aŭ en lingvo/lernejoj, en la unuaj jardekoj de la dudeka jarcento.

Ĉu Andreo Cseh eltrovis sian metodon hazarde en la jaro 1920-a en Sibiu? Ĉu tio

ne jam estis io en la aero en tiu periodo? Sed al tio ni revenos poste.

Post tiu periodo multaj metodoj sekvis unu la alian. Ni povas aludi je ili nur tre mallonge.

La metodo **aŭdlingva** iĝas populara nur post la dua mondmilito. Ĝi baziĝas sur la principoj de “sintenisismo⁴” kaj sur pliaj malkovroj de lingvistoj pri la strukturoj de lingvoj. Ĝi postulas serion de anstataŭigaj ekzercoj de la speco “la knabo manĝas pomon”, “la patrino manĝas piron”, “la patro lavas la aŭtomobilon”, ktp. Ĝi malaperis sekvante la malaperon de sintenisismo, la psikologia paradigmo, kiu kuŝis malantaŭ ĝi.

La **ek-kona kodo** estas metodo de la 60-aj jaroj, kiel unua apliko de la ideoj de Chomsky en ĉi tiu kampo. Ĝi estis tre malmulte plukonstruata kaj en Italujo, ĝi praktike neniam estis uzata.

Lingvo-lernado en komunumo (*Community Language Learning*) baziĝas sur malgranda grupo de lernantoj, kiuj sidas en cirklo kaj parolas inter si nur en la fremda lingvo. La rolo de la instruisto estas liveri al tiuj, kiuj deziras paroli, la vortojn en la fremda lingvo. En kelkaj variaĵoj de la metodo oni antaŭvidas gramatikajn klarigojn, se la lernantoj petas ilin.

La **silenta metodo** (*The Silent Way*) baziĝas sur la kreemo de la studento, kiu devas malkovri tutsole la regulojn de la lernota lingvo. La instruisto havas nur subtenan rolon. Ĉi tiu metodo ne havis grandan sukceson.

La tiel nomata **sugestopedio** aŭ instruado per sugestado estas la plej “originala” metodo. Ĝi baziĝas sur la provo igi la lernanton senstreĉiĝi per aŭskultado de muziko per sidado en fotelo kaj eventuale eĉ per trinkaĵo, kiun oni donas al li aŭ ŝi. En ĉi tiu senstreĉa stato oni prezentas al li tekstojn kaj la koncernajn tradukojn. Neniam estis eblaj praktikaj kontroloj de la rezultoj, sed ĉi tiu metodo ne plu estas konsiderata serioze de la esploristoj pri lingvolernado.

La **tuta fizika reago** baziĝas sur la uzado de la fremda lingvo por prezenti ordonojn pri farendaĵoj, kiujn studentoj devas efektive plenumi por pli bone enmemorigi tiujn vortojn en la fremda lingvo. Praktike ĝi estas tre simila al la rekta metodo kaj plie estas la agoj. Ĝi pli taŭgas por infanoj kaj malpli por plenkreskuloj, kiuj embarasiĝas, kiam ili devas vagi tra la klas-ĉambro, fermante fenestrojn aŭ donante la libron al Jozefo. Ĝi estas utiligebla kombine kun aliaj metodoj.

La **komunika metodo**, konata en anglalingvaj landoj kiel *Communicative Language Teaching*, multe disvastiĝis en Britujo sed ankaŭ en aliaj landoj, inkluzive de Italujo. La baza ideo estas, ke lernado de lingvo baziĝas sur komunikado kaj sur deziro komuniki. Ĝi permesas multajn alirojn parolajn aŭ skribajn, kondiĉe ke oni sukcesas igi la lernantojn komuniki inter si. Kompreneble ĝi superas la klasikajn rektajn metodojn pro la fleksebleco.

2. La metodo Cseh

---

⁴ Sintenisismo estas en Esperanto la laŭkoncepta traduko de “comportamentismo” en la itala kaj “behaviourism” en la angla.

Unu el la mitoj ĉirkaŭ la personeco de Andreo Cseh igas lin absolute genia inventinto de nova metodo. “Zamenhof iniciatis la lingvon, Andreo Cseh la metodon instrui ĝin” diras multe konata slogano (van der Horst-Kolińska, 1992: II). Fakte la realo estas iom pli malsimpla.

Ni vidis, ke la metodo Cseh naskiĝis samtempe kun la furorado de la rektaj metodoj. Lia biografio diras (Boorsboom, 2003: 36):

“Andreo probable jam aŭdis pri la Berlitzo metodo. Instru-sistemo sen uzo de nacia lingvo, en kiu oni aŭskultas fremdlingvan frazon, kaj post senfina remaĉado meĥanike posedas ĝin. La regula kaj klara Esperanto taŭgus eĉ multe pli por tia metodo. Aliaj esperantistoj estis eksperimentintaj en la sama direkto. Henriko Fischer antaŭ 1914 aranĝis en la rumana urbo Galați Esperanto-kurson por arestito, parolanta nekonatan lingvon. Fischer instruis “laŭ si originala kaj speciala sistemo”, bedaŭrinde Andreo menciatis tion en unu el siaj kolumnoj, ne eksplikis ĝin. Certe temis pri iu rekta maniero. Vigla samideano, Julio Baghy, instruis dum la unua mondmilito Esperanton en siberia militkaptitejo. Ankaŭ li aktoris antaŭ plurnacia publiko, dum kio li esence paroligis la homojn.”

Esence la metodo Cseh estas unu el la multaj rektaj metodoj de la komenco de la pasinta jarcento. Tio, kio estas vere konsterna estas, ke la metodo neniel evoluas, kaj male al la rekomendoj de Cseh mem, ankoraŭ hodiaŭ oni prezentas al tiuj, kiuj volas lerni la metodon, materialon de Cseh de la jaro 1929-a. Ni nun vidu la avantaĝojn kaj malavantaĝojn de la metodo Cseh, sekvante la unuopajn punktojn, pri kiuj parolas Cseh mem (van der Horst-Kolińska, 1992).

2.1 La kursmaterialo

Efektive el la vidpunkto de la materialo gramatika kaj vortara instruata (van der Horst-Kolińska, 1992: XIV – XXII) la metodo enhavas bonan provizon de materialo. Ĉiuj gramatikaj morfemoj estas pritraktataj. Temas pri 264 gramatikaj aŭ kvazaŭgramtikaj morfemoj, kiuj enhavas la tutan kernan minimumon de la lingvo, tio, kion Dörr (1994) difinas “baza didaktika minimumo” (pronomoj, konjunkcioj, nombraj vortoj, korelativoj, ktp).

Ankaŭ la vortara materialo estas sufiĉa por kurso por komencantoj. Temas pri proksimume 600 vortoj aŭ kunmetitaj vortoj (vek-horloĝo) aŭ esprimoj oftaj (Kiel vi fartas?). Kompreneble en la realaj kursoj instruistoj, laŭ la invito de Cseh mem devus adpati la vortaron al la situacio (lernantoj, lando, epoko, aĝoj uzataj, ktp.).

Por komparo oni vidu kiom da morfemoj vortaraj estas en Migliorini:

“...691 apartenantaj al baza vortaro kiel supre difinita; - 204 apartenantaj al larĝigita, sed tamen ĉiam baza, vortaro inkluzivanta ankaŭ la duan nivelon de la listo de *Kontakto* kaj la restantajn vortojn de la listo Tiŝljar; - 131 aliaj. Inter ĉi tiuj, krom la vortoj uzataj en la prononc-ekzercoj jam priparolitaj, estas la geografiaj nomoj de italaj urboj renkontitaj en la ekzercaro, iuj vortoj necesaj por la resumo de la rakonto de Calvino (ne eblas paroli pri vicgrafo duonigita sen enkonduki la vorton ‘grafo’), ktp.”

(Corsetti, 2008: 77).

Do, 600 vortoj kaj esprimoj en la metodo Cseh ne estas tre malproksimaj de 691 en Migliorini.

2.2 La metodo

Ni jam parolis pri la metodo. Aliflanke Cseh mem, iom surprize asertas, ke lia metodo fakte ne estas nur rekta metodo sed kombino de la rekta metodo kaj de la gramatika metodo. Sed la pravigo pri tio estas iom malforta. Fakte Cseh mem skribas, ke:

"Dum kiam en la naciaj lingvoj la gramatiko estas labirinto konfuziga, en Esperanto ĝi estas tiom klara, ke ni tute ne bezonas eviti ĝian instruadon. Male: la instruado de Esperanto devas esti gramatika. Tial mi ordigis la instruatajn gramatikaĵojn en sistema sinsekvado gradigita" (van der Horst-Kolińska, 1992: VII).

Sed, malgraŭ la facileco de Esperanto, ne estas klare ke lernantoj sukcesas mem rekonstrui la tutan gramatikon. Mi mem intervjuis multajn finintojn de kurso laŭ la metodo Cseh, kaj neniu povis klare rekonstrui la tabelon de la korelativaj vortoj. Tio estas unu el la malfacilaj punktoj en normalaj ĉeestaj aŭ retaj kursoj, kaj ankaŭ la metodo Cseh ne solvas la problemojn.

2.3 La konversacia formo

Tio estas la aktivaj respondoj postulataj de ĉiuj rektaj metodoj. Kompreneble Cseh havis siajn sekretojn por paroligi la homojn pli longe, ekzemple per demandoj, kiuj postulas neajn respondojn. Sed tio ŝajnas tre malgranda ruzajo fronte al la dialogoj rilataj al la lernantoj aŭ al la ĉiutaga vivo.

Entute la dialogoj rekomendataj estas finfine tedaj. Jen malgrandega ekzemplo.

Mi petas vin, tenu la kajerojn malantaŭ la kapo!

Mi tenas la kajerojn malantaŭ la kapo.

Mi petas vin, metu la kajerojn sur la tablon!

Mi metas.....

Mi petas vin, malfermu viajn kajerojn!

Mi malfermas.....

Metu la skribilon en la kajeron!

Mi metas.....

Fermu la kajeron!

Mi fermas la kajeron.

(Internacia Esperanto-Instituto, 1992: 59).

2.4 La kuna respondado

La tedo de la komuna ripetado ne plibonigas la situacion. Estas vero, ke ĝi faciligas la respondadon en la komenco de la plej timemaj lernantoj. Estas ankaŭ vero, ke ĝi ŝparigas tempon rilate al individua konversacio inter la instruisto kaj ĉiu unuopa lernanto.

Aliflanke en kursoj en kiuj estas malmultaj plenkreskaj lernantoj, kiel normale okazas en la kursoj nun aranĝataj en ekonomie evoluintaj landoj, tiu metodo ne estas tenebla kaj estas oportune iom vastigi la konfesion de Cseh, kiu diras ke de tempo al tempo li ankaŭ uzis individuan pridemandanon.

2.5 La nacia lingvo

La metodo naskiĝis en tre apartaj kondiĉoj, kiam Cseh troviĝis antaŭ vasta grupo de lernantoj, kiu estis multlingva, ne havis inter si kaj kun la instruisto komunan lingvon. En tiuj kondiĉoj ne estis eble uzi nacian lingvon, kaj Cseh ne uzis ĝin.

La problemo estas igi tiun praktikon ĝenerala kaj deviga. "La nacian lingvon oni uzu nur ĉe ekstrema neceseco" substrekas Cseh (van der Horst-Kolińska, 1992: VIII). Evidente, ĉar temas pri rekta metodo la emfazo estas sur parolado en la cel-lingvo, sed mallonga periodo en ĉiu leciono por doni klarigojn pri la renkontitaj gramatikaĵoj povas esti tre utila, almenaŭ por tiuj lernantoj, kiuj havas malfacilaĵojn mem deĉifri la gramatikajn regulojn el la dialogoj. Neniam oni devas troigi. Mi mem aŭskultis dum la instruado en rektametoda kurso de la angla, kie uzado de la nacia lingvo kaj klarigoj pri gramatiko estis malpermesataj, lernanton, kiu flustris al alia lernanto, ke en la angla oni faras la pluralon per -s. La samo povus okazi en Cseh-metodaj klasoj post konversacioj pri "blanka kreto kaj blanka kreto estas blankaj kretoj."

2.6 La fremdlingva instruisto

La opinio de Cseh: "...rektametodan kurson laŭregule devus gvidi alinacia instruisto, ĉar nur tiam estas vere natura la neuzado, ĉar nur tiam estas vere natura neuzado de la nacia lingvo" estas atentinda sed ne praktika. Cseh mem dum la dudekaj kaj tridekaj jaroj estis tre sukcesa instruisto, kiu faris sukcesegajn instruturneojn tra Eŭropo. Sed la tempoj ŝanĝiĝis. Eksterlandaj turneoj ne plu estas eblaj, ĉar mankus lernantoj por ĉeestaj kursoj. Do, kie oni aranĝas kursojn kun eksterlandaj instruistoj, temas pri iom esceptaj okazoj, en la kadro de naciaj kongresoj aŭ similaj aranĝoj kaj la ĉefa publiko konsistas el esperantistoj.

2.7 Sen lernolibroj

Ankoraŭ pli eksterordinaraj estas la ideoj de Cseh pri la neuzado de lernolibroj. La unua mita kurso, en kiu naskiĝis la metodo, ne baziĝis sur lernolibroj, simple ĉar ne estis tempo por alvenigi la lernolibrojn. Sed el tio oni ne devas konkludi, kiel faras Cseh, ke ". . . unue, ĉar entuziasmaj lernantoj ofte antaŭlernas kaj per tio ili aŭ konfuzas sin mem aŭ ĝenas la progresadon de la aliaj. Due, ĉar la lernolibro ofte kutimigas al malordo." Tio ŝajnas vere iom malfortaj argumentoj por eviti uzi lernolibrojn. Ĉiuj instruistoj scias, ke bela kaj bone aranĝita lernolibro estas tre helpa por la lernantoj, kiuj havas la eblecon revizii la materialon. Pluraj Cseh-instruistoj, cetere, evoluigis sian proprajn materialojn, kiujn ili fotokopias kaj disdonas.

2.8 Kapti la atenton

Sub ĉi tiu punkto Cseh komprenigas bone tion, kio estas la rezulto de esplorado pri instrumentadoj nun, tio estas ke unu el la decidaj faktoroj por la lernado estas la instruisto. Li parolas pri tio, ke la lernanto amuziĝu. Tio tamen estas lasata je la unuopaj instruistoj, ĉar la dialogoj proponataj, kiel ni vidis, emas esti pli tedaj ol amuzaj. Krome je niaj modernaj oreloj ili sonas terure tridekajaraj, ekzemple "Sinjorino, la ruĝa floro apartenas al vi."

Li parolas ankaŭ pri la apliko de psiko-analizo: "Tiom pli, ke mi ne rifuzis utiligi en la kurso iom el la rezultoj de psiko-analiza scienco. Pri tio mi ne deziras paroli pli detale. Kompetenta observanto rimarkos ĝin en la lecionaj tekstoj." Mi verŝajne ne estas kompetenta observanto, sed mi ne sukcesis vidi kie kuŝas la rezultoj de psiko-analiza scienco en la dialogoj. Ĉu eble en la komplimentoj al la lernantinoj de la speco "Sinjorinoj, mi vidas ke vi estas bonaj mastrinoj."?

Oni komprenu ankaŭ, ke en la dudekaj kaj tridekaj jaroj la ĉarmo de la nova menso-scienco, pli normale nomata psikologio, estis ankoraŭ tre granda, kaj ankaŭ Cseh ne povis eviti rilatigi sian instruadon al ĝi.

Ĉiuokaze Cseh mem havis tre fortan kaj tre altiran personecon kaj li sukcesis teni la atenton de grandaj lernantaj klasoj dum longa tempo. Tio, tamen, ne estas io transdonebla aŭ lernebla en kurso, kaj rigida apliko de la metodo Cseh fare de senfantazia instruisto estas inter la plej tedaj kursoj, kiujn mi iam ajn spertis.

2.9 Hejma laboraĵo

Cseh ne donis grandan gravecon al hejma laborado de la lernantoj, kvankam li ja donis demandarojn, kiujn la lernantoj devas plenskribi hejme. Kompreneble en kurso, en kiu ĉio dependas de la aktorado de la instruisto kaj de la ĥora respondado de la lernantoj, ne povas ekzisti hejma laborado.

Tamen en ĉiuj rektametodaj kursoj nuntempe oni ja kalkulas je la hejma laborado de la lernantoj. Nuntempe tio estas ebla ankaŭ per aŭdvidaj rimedoj. La tiamaj laboratorioj de Berlitz, pro kiuj la lernantoj devis iri al la laboratorioj kaj nur tie povis aŭskulti la surbendigitaj frazoj, estas nur memoraĵo. Nun ĉiu per sia komputilo povas rekrei la laboratorion hejme.

Ĉar unu el la ĉefaj faktoroj, por lerni fremdan lingvon, estas la tempo, estas klare, ke ju pli da tempo la lernantoj donos al lernado/ekzerciĝado des pli bone. Do, ĉi-

rilate Cseh multe eraris, sed li estas komprenebla, ĉar liaj komencaj kursoj okazis en situacioj, en kiuj ne estis materialoj, kiujn oni povis doni al lernantoj, aŭ kiujn lernantoj povis mem akiri.

2.10 Ŝanĝi la kursmaterialon

Per la frazo, kiun Cseh skribas sub ĉi tiu punkto, li komprenigas al ni, ke li konsciis pri la neceso adapti la metodon ĉiufoje laŭ la personeco de la instruisto kaj laŭ la interesoj de la lernantoj. Do, Cseh komprenigas, ke li bone konsciis pri la problemoj de instruado.

Li skribas: "Ŝanĝi la kursmaterialon estas necesa (tiel!) laŭ la personeco de la instruisto kaj laŭ la klereco kaj interesoj de la kursanaro. Sed la ŝanĝo okazu nur en la interparoloj kaj eble ankaŭ en la vortprovizo, SED TUTE NE EN LA GRAMATIKAĴOJ." (van der Horst-Kolińska, 1992: IX). Similajn ideojn ni trovas en la posta sekcio de ĉi tiu artikolo.

3. La nunaj pensoj pri instrumetodoj

Kiu, do, estas la nuna tendenco en ĉi tiu kampo?

Mallonge oni povas diri, ke nuntempe oni konsideras, ke ne ekzistas metodo absolute ĉiam valida⁵. La metodo, konsistanta el elementoj de la pluraj metodaj aroj, estas inventenda ĉiufoje. Oni konsideru por tio ĉefe la instruiston kaj lian kapablon kaj la lernantojn kaj iliajn interesojn.

Se mi ne parolas flue la latinan aŭ la anglan, mi certe ne povos uzi rektan metodon konsistantan el la liverado al la lernantoj de specimenoj de la aŭtenta fremda lingvo, inventitaj surloke, ekzemple konversacion pri la tago kaj pri tio, kion la pluraj lernantoj faris. Malgraŭ tio, ke Esperanto estas pli facila ol la latina kaj la angla, ankaŭ ĝin oni devas koni bone antaŭ ol instrui ĝin.

Se mi devas instrui la francan al klaso de infanoj, kiuj ĉi-somere iros ferii en Francujo, kompreneble la enhavo de la lecionoj kaj la metodo estos komplete malsamaj rilate al tiuj, kiujn mi devos uzi ĉe klaso de maljunaj gesinjoroj, kiuj pro kultura riĉiĝo volas lerni la antikvan grekan. Plie pri la sama temo, se mi estas antaŭ homoj gramatike kleraj, lingvistoj aŭ similaj, mi povas eviti konversaciajn ekzercojn pri temoj de la ĉiutaga vivo, se la celo estas kompreni la funkciad-manieron de la klasika araba. Mi alvenas tre pli rapide al la celo, se mi parolas pri aspektoj de la verbo eĉ sen unu konkreta ekzemplo.

La utiligo de metodo-eroj malsamaj sekvas ankaŭ pro la tempoj kaj la lokoj, kie okazas la instruado, kiuj estas malsamaj. Se en britaj lernejoj oni ne plu instruas pri gramatikaj konceptoj, klaras ke lernolibro pri la moderna greka ne povos uzi la terminojn "subjekto" kaj "objekto", sed devos klarigi tiujn konceptojn per ekzemploj: "biero estas bona"/"mi trinkas bieron", kaj atentigi la lernantojn pri la ŝanĝoj en la artikolo en tiuj du situacioj (en Esperanto temus pri la aldono de -n).

Ĉi tio iĝas vera ankaŭ en pluraj aliaj eŭropaj landoj por konceptoj iom pli malsimplaj, kiuj estis konsiderataj normale konataj en la pasintaj tempoj, dum ili

---

⁵Serra Borneto, C. (a cura di) (1998), *C'era una volta il metodo*, Roma: Carrocci Editore

ne plu estas nepre ĝenerale konataj, ekzemple “la subordigita frazo” aŭ la “predikato de la objekto”.

Lasta rimarko en la kampo de instruado rilatas al la relativa graveco de la gramatikaj reguloj kaj de la vortaro. En la “gramatik-tradukaj” metodoj la graveco de la vortaro estas tre malalta (ĉiukaze, oni diras, ekzistas vortaroj por helpi sin dum tradukado), krom pri tiuj vortoj, kiuj enhavas esceptojn. Tamen en multaj kazoj temas pri tute senutilaj vortoj. Oni pensu pri la fama “hibou” (= strigo) en la franca, kiun ĉiuj en difinita epoko konis pro la malregula plur-nombro.

Pli grandan gravecon pri la lernado de la vortoj donas la rektaj metodoj, surbaze de la simpla konstato, ke, se oni ne konas la vortojn, oni ne povas paroli.

En la realo la graveco de la vortaro lernenda estas same forta kiel tiu de la lernendaj reguloj. Ĉiuj italoj scias, ke oni lernas pli facile la hispanan ol la anglan. Certe la ĉefa kialo de ĉi tiu facileco ŝuldiĝas al la granda simileco inter la itala kaj la hispana vortaro. Se oni transiras al lingvoj pli kaj pli malproksimaj de la itala, la situacio iĝas ankoraŭ pli klara. Vortoj kiel la germana “Tugend” (=virto) aŭ la araba “nur” (= lumo), devas esti lernataj parkere per rimarkinda uzado de energio. Ne estas io alia farebla. Tio validas ankaŭ pri Esperanto, kaj do la rapideco de la instruado ankaŭ per la metodo Cseh nepre devas varii depende de la gepatra lingvo de la lernantoj.

De aliaj esploroj⁶, kiuj okupiĝas pri la faktoroj gravaj por lernado de lingvoj, oni povas eltiri la konkludon, ke la plej gravaj faktoroj estas:

* la motivoj lerni

* la tempo dediĉita

* la rilato kun la instruisto

Fakte la uzita metodo ne ŝajnas havi rilate al la aliaj faktoroj grandan gravecon. Mi ne volas diri, ke la metodo ne havas iun ajn efikon, eĉ male mi diris, ke oni devas elekti aŭ eĉ konstrui ĝin ĉiufoje laŭ ecoj de la lernantoj, de la instruisto kaj de la celoj de la kurso.

Se oni provas instrui en bazaj lernejoj laŭ la gramatika-traduka metodo estus same malbonefika, kiel provi instrui al maljunaj lingvistoj interesiĝantaj pri la mongola laŭ komunika metodo (Kiu estas via nomo? Kiom aĝa vi estas? Ktp.).

4. Konkludoj pri la metodo Cseh

La metodo Cseh estas la Esperanto-versio plej fama de la rektaj instrumetodoj.

Kompreneble en Esperantujo ekzistas aliaj rektaj metodoj, eĉ multaj el ili se oni konsideras la tutan historion de Esperanto, sed neniu atingis la saman renomon.

Ni menciuj nur du el la plej konataj: la zagreban metodon kaj la laste aperintan libroserion "Esperanto per rekta metodo" de Stano Marček.

---

⁶ Bettoni, C. (2001), *Imparare un'altra lingua*, Roma-Bari: Editori Laterza, Klein, W. (1986) *Second language acquisition* Cambridge: Cambridge University Press, Steinberg, D., Nagata, H., Aline, D. (2001, seconda edizione), *Psycholinguistics. Language, Mind and World*, Harlow: Pearson Education Limited, Titone, R. (1986), *Cinque millenni di insegnamento delle lingue*, Brescia: La Scuola.

La *zagreba metodo* naskiĝis el la nekontenteco pro la malbonaj rezultoj de la tradiciaj lernolibroj. Zlatko Tišljariĉo faris esplorojn pri ofteco de uzataj morfemoj en la parolata Esperanto kaj ricevis la liston kun entute 1500 morfemoj el kiuj laŭ ofteco unuaj 467 kovris 95% de la tuta korpuso. En IKS oni elektis teamon (Zlatko Tišljariĉo, Spomenka Stimec, Roger Imbert kaj Ivica Špoliariĉo) kiuj kune disdividis la taskon fari lernolibron atentante ke ĝi ne estu granda (maksimume 12 leciona) kaj ke en ĝi enestu nur la 500 morfemoj de la menciita esploro.

La unua lernolibro aperis eksperimente en 1980. Instruistoj en Kroatujo okazigis amason da kursoj uzante ĝin kun tre bonaj rezultoj. Okazis aro da eksperimentaj kursoj (en 1983 300 zagrebanoj partoprenis en eksperimento lerni laŭ ĝi dum 3 tagoj de unu semajnfino - 12 horojn). Post tio la baza lernolibro aperis en 30 adaptoj al diversaj - ĉefe eŭropaj lingvoj, sed ankaŭ kelkaj aziaj kaj afrikaj. Nun oni povas lerni per ĝi ankaŭ en elektronika formo ĉe www.lernu.net en 26 lingvoj.

Esperanto per rekta metodo estas la plej laste furora lernolibro por ĉeestaj kursoj. La unua versio aperis en 2007 kaj en tiel mallonga tempo oni jam produktis dekojn da nacilingvaj versioj. La aŭtoro ankaŭ provizas diskojn kun la elparolo, kartojn kun bildoj por instrui vortojn, ktp.

Ĉi tiuj du libroj havas la avantaĝon rilate al la metodo Cseh, ke ili povas esti uzataj ĉie ankaŭ de mezbonaj instruistoj. Krome la lernolibro "Esperanto per rekta metodo" estas bele ilustrita kaj kolora, kio parte klarigas la entuziasmon de la instruistoj, kiuj volas proponi al la lernantoj ion de nivelo almenaŭ iom komparebla kun la tre belaj nuntempaj lernolibroj pri fremdaj lingvoj. Krome pro la ekzisto de lernolibro, oni povas aranĝi kurson pli liberan. La instruisto mem rajtas decidi kiom multe da tempo li volas dediĉi al gramatiko, al konversacio kaj al ekzercoj depende de la bezonoj de la lernantoj.

Sed rektametodaj lernolibroj estis daŭra fenomeno en Esperantujo. Kion diri pri la plej malgranda kaj tamen tre sukcese uzita *Liza kaj Paŭlo* de Reto Rossetti, 1986?

La metodo Cseh, laŭ mia tute persona kompreno, survojas al meritata malapero. Oni sekvis ĝin ĝis nun ĉefe pro speco de kulto al Andreo Cseh, kiu estis granda esperantisto kaj homo kun ekstreordinara personeco.

Sed ĝi havas kelkajn mortigajn ecojn, kiuj dum la paso de la tempo ne estis korektitaj sed eĉ pli rigide tenitaj, malgraŭ la avertoj de Cseh mem pri la neceso adapti la metodon:

- la instruisto devas esti tre bona kaj kapabla aktori
- la neblo uzi la nacian lingvon
- la manko de materialo por la lernantoj
- la tedo de la antaŭviditaj konversacioj.

Sed se mortas Cseh, temis pri honora morto post 80-jara vivo kaj granda famo akirita.

Lia ideo instrui Esperanton per rekta metodo ne mortas. Kaj ĝi estos transformata de pli junaj instruistoj al io alia, kiu superos la mankojn ĝis nun

spertitajn.

Bibliografio

- Bettoni, C. (2001), *Imparare un'altra lingua*, Roma-Bari: Editori Laterza.
- Borsboom, E. (2003), *Vivo de Andreo Cseh*, den Haag: Internacia Esperanto-Instituto.
- Dörr, J. (1994), *Baza vortprovizo de Esperanto cele al instruado*, in *Internacia Pedagogia Revuo*, 1-2, 1994
- Corsetti, R. (2008), *La instru-libro de Bruno Migliorini – sukceso dum okdek jaroj preter ĉiuj modeloj kaj aliroj al lingvo-instruado*, en Corsetti, R. (redaktinto) *Multilinguismo e Società*, Pisa: Edistudio.
- Klein, W. (1986), *Second language acquisition* Cambridge: Cambridge University Press.
- Marček, S. (2007), *L'esperanto con il metodo diretto*, Martin: Edizione dell'autore.
- Rossetti, R. (1986), *Liza kaj Paulo – Sondramo por stimuli la studadon de Esperanto*, Londono: Grupo Kvin.
- Serra Borneto, C. (redaktinto) (1998), *C'era una volta il metodo*, Roma: Carrocci Editore.
- Steinberg, D., Nagata, H., Aline, D. (2001, dua eldono), *Psycholinguistics. Language, Mind and World*, Harlow: Pearson Education Limited.
- Titone, R. (1986), *Cinque millenni di insegnamento delle lingue*, Brescia: La Scuola.
- van der Horst-Kolińska, M. (1992) *Baza Cseh-Kurso - Kun metodikaj konsiloj - Gvidilo kaj modelo por instruantoj*, Den Haag: Internacia Esperanto-Instituto.